

«Αρχαία Ελληνικά Γ' Λυκείου 2019-2020 :
Μεθοδολογικές επισημάνσεις με βάση το νέο Πρόγραμμα Σπουδών»

*Αλεξάνδρα Ασημακοπούλου
ΣΕΕ Β' Αθήνας*

Θεματικές ενότητες

1. Η αντίληψη για την φιλοσοφία. Η φιλοσοφία και η διαμόρφωση του ανθρώπου (Αριστοτέλης «Μετά τα φυσικά», Επίκουρος «Προς Θεμισώνα»)
2. Η δημιουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και η πολιτική αρετή (Πλάτων, «Πρωταγόρας», Αριστοτέλης, «Πολιτικά»).
3. Η παιδεία και η αναζήτηση της αλήθειας – η ανθρώπινη φύση και το χρέος του φιλοσόφου (Πλάτων, «Πολιτεία»- *Η αλληγορία του σπηλαίου*, Αριστοτέλης, «Πολιτικά»)
4. Ο άνθρωπος ανάμεσα στους ανθρώπους - η ηθική αρετή (Αριστοτέλης, «Ηθικά Νικομάχεια»)
5. Ο άνθρωπος μέσα στην πόλη – η πολιτική αρετή και η πολιτική εξουσία (Αριστοτέλης, «Πολιτικά»)
6. Ο άνθρωπος πολίτης του κόσμου – η νέα οικουμένη και η επιμέλεια εαυτού (Επίκτητος, Πλούταρχος, Μάρκος Αυρήλιος «Ανθολόγιο φιλοσοφικών κειμένων από την ελληνιστική και ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα»,)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ 1

Το πλαίσιο του νέου Προγράμματος Σπουδών

- Η νέα οργάνωση της ύλης σημαίνει : Οργάνωση των ενοτήτων όχι γραμμικά, κατά χρονολογική σειρά συγγραφέων (π.χ. Πλάτωνα, Αριστοτέλης)
- Αλλα με βάση το θέμα, δηλαδή την πορεία της φιλοσοφικής σκέψης, σε σχέση με τη δημιουργία της κοινωνίας, την ηθική αρετή, την αναζήτηση της αλήθειας, το ρόλο της παιδείας, την πολιτική αρετή, την επιβίωση του ανθρώπου στην ταραγμένη κοινωνικοπολιτική κατάσταση του ελληνιστικού κόσμου. [μόνο του ελληνιστικού;]

Τα θέματα παρουσιάζονται μέσα από:

- Κείμενα αναφοράς: ο νοηματικός άξονας
- Παράλληλα κείμενα : η νοηματική διεύρυνση.
Ιστορικά κείμενα ειδολογικής διαφορετικότητας και ιδεολογικών διαφοροποιήσεων και αντιθέσεων.
- Κείμενα αυτενέργειας: μια συγκεκριμένη πτυχή του θέματος, ενταγμένη στον ίδιο θεματικό άξονα.

ΕΠΟΜΕΝΩΣ: Για κατανόηση των κειμένων αναφοράς και των υπόλοιπων κειμένων της ενότητας , στην αρχή κάθε Θεματικής Ενότητας, το γενικότερο (ιστορικό/ φιλοσοφικό) πλαίσιο

μπορεί να διδάσκεται μέσα :

- **Από τις εισαγωγές του Φακέλου Υλικού.** Με ερωτήσεις να υποκινηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών/ τριών, ο προβληματισμός τους για τα κείμενα της ενότητας και να αντιληφθούν το ιστορικό πλαίσιο.
- **Από το βιβλίο Αρχαία Ελληνικά - Φιλοσοφικός Λόγος .** Να γνωρίσουν τα αναγκαία στοιχεία για τη ζωή, το έργο του εκάστοτε φιλοσόφου και άλλα αναγκαία στοιχεία που συμβάλλουν στην κατανόηση του κειμένου αναφοράς.

- **Παράδειγμα: Θεματική Ενότητα 3**

Η παιδεία και η αναζήτηση της αλήθειας – η ανθρώπινη φύση και το χρέος του φιλοσόφου

ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ:

Διδακτική ενότητα 8 (Πλάτων, «Πολιτεία», *Η αλληγορία του σπηλαίου*)

Διδακτική ενότητα 9 (Πλάτων, «Πολιτεία», *Η αλληγορία του σπηλαίου: Η παιδεία*)

Διδακτική ενότητα 10 (Πλάτων, «Πολιτεία» *Η αλληγορία του σπηλαίου: Οι φιλόσοφοι*)

Διδακτική ενότητα 11 (Αριστοτέλης, «Πολιτικά», *Ο χαρακτήρας και οι στόχοι της παιδείας*)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ (σ. 77-78) Ενδεικτικές ερωτήσεις για την διερεύνηση εννοιών και την κατανόηση του πλαισίου:

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ – Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΝΑ ΘΕΜΕΛΙΩΣΕΙ ΤΗ ΔΙΚΑΙΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ. Έτσι (ενδεικτικά):

- *Τι αναζητάει στην ψυχή του ανθρώπου (ο Πλάτωνας); (=την ύψιστη αρετή της δικαιοσύνης...)- αναγκαία και η χρήση του (παλαιού) βιβλίου «Φιλοσοφικός Λόγος»..αντίστοιχο κεφάλαιο της ύλης.*
- *Με ποιο μέσο διασφαλίζεται η δικαιοσύνη; (=συστηματική διαπαιδαγώγηση ...ειδικά μιας τάξης...των φυλάκων ...ηγέτες...αποκτούν ...την ύψιστη γνώση αυτού που πραγματικά υπάρχει..) -αναγκαία και η χρήση του βιβλίου «Φιλοσοφικός Λόγος»..αντίστοιχα κεφάλαια της ύλης.*
- *Γνωρίζουμε με βεβαιότητα τον εξωτερικό –εμπειρικό -υπαρκτό κόσμο; (οι απόψεις: αρχικά Ηράκλειτος και Παρμενίδης)*
- *Στη συνέχεια, πώς ο Πλάτωνας αντιμετώπισε το δίλημμα: (υπαρκτός/παροδικός κόσμος=/=Κόσμος των ιδεών/αιώνιος. Νομίζετε ότι είναι εύκολη για το ευρύ κοινό αυτή τη διάκριση;*

συνέχεια

- Μπορούμε να παραλληλίσουμε την αλληγορία με τον μύθο του Πρωταγόρα;
- Ο Πλάτωνας αναφέρεται στην αναλογία του Αγαθού με τον ήλιο. Τι σημαίνει αυτό κατά την άποψή σας; Για να το εξηγήσετε, θα σας βοηθήσει και το παράδειγμα της διαιρεμένης γραμμής που δίνει ο ίδιος ο φιλόσοφος χρησιμοποιώντας περίπλοκες μαθηματικές έννοιες:
 AB =είδωλα/αντανακλάσεις
 BC =ορατά αντικείμενα
 CD =μαθηματικά
 DE = ιδέες (E =αγαθόν ή έν)

συνέχεια...

- *Ή :Επειδή το ευρύ κοινό δεν θα μπορούσε να κατανοήσει αυτή τη διάκριση, ο Πλάτωνας χρησιμοποίησε την αλληγορία του σπηλαίου, η οποία έχει πολλά στοιχεία ενός πλατωνικού μύθου. Ποια είναι αυτά;*
- *Τι είδους ζητήματα συμπυκνώνει ο πλατωνικός μύθος; (οντολογίας ...)*
- *Τι εννοεί η πρόταση ότι στο μύθο του σπηλαίου έχουμε μια «αρνητική φυσική κατάσταση...» και πώς παρουσιάζεται ο μύθος;*
- *Σε ποιο σημείο του πλατωνικού έργου αναπτύσσεται η αλληγορία του σπηλαίου και πού αναφέρεται; (δες τα σχετικά : Φ.Υ σ. 78 & βιβλίο «Φιλοσοφικός Λόγος»)*

Για τη διαμόρφωση μιας γενικότερης σφαιρικής άποψης, θα μπορούσε, επίσης, να τεθεί το ερώτημα:

- Για την αλληγορία του σπηλαίου προτείνεται ο διαχωρισμός της σε «τρεις πράξεις δράματος» ποιες είναι αυτές; (Φ.Υ. σ.78)*
- *Ποια είναι η ερμηνεία της αλληγορίας από τον Σωκράτη; (Φ.Υ. σ.78)*

...ΚΑΙ ΙΣΩΣ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ-ΠΛΑΙΣΙΟΥ όσον αφορά την εξέλιξη της φιλοσοφικής σκέψης , αρχικά με απλές/βασικές έννοιες)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ

- ~585 π.Χ.Θαλής
- ~570 π.Χ. Αναξίμανδρος
- ~530 π.Χ. Πυθαγόρας (αντιλήψεις του...)
- ~500 π.Χ. Ηράκλειτος
- ~480 π.Χ. Παρμενίδης
- - 460 π.Χ. Αναξαγόρας
- ~ 459 π.Χ. περίπου – 380 π. Χ. Λυσίας (ρήτορας)
- ~455 π.Χ. Εμπεδοκλής
- ~445 π.Χ. Πρωταγόρας (σοφιστής)
- ~440 π.Χ. Γοργίας (σοφιστής)
- ~420 π.Χ. Δημόκριτος
- **469-399 π.Χ.Σωκράτης**
- **440 – 355 π.Χ. Ξενοφών**
- 436-338 π. Χ. **Ισοκράτης** (ρήτορας)
- **428-347 π.Χ Πλάτων (Ακαδημία)**
- 384-322 π.Χ. Δημοσθένης (ρήτορας)
- **384-322 π.Χ.Αριστοτέλης** (Λύκειο)

Συνέχεια...

- 360-270 π.Χ. Πύρρων ο Ηλείος (Σκεπτικός φιλόσοφος)
- **335-263π.Χ . Ζήνων Κιτιεύς** (Στωική φιλοσοφία α΄περίοδος) Ιδρυτής της «Ποικίλης Στοάς» . Η αρετή είναι η βασιλική και μόνη οδός για την ευδαιμονία. Αντίθετα, πηγή της δυστυχίας είναι τα πάθη. Αν μάθουμε πώς δημιουργούνται, θα τα καταπολεμήσουμε - υπόσχονταν οι Στωικοί. Τα πάθη δεν είναι απλώς τα ισχυρά συναισθήματα (ο έρωτας, η ηδονή, η φιλοδοξία), αλλά ένα πλήθος ψυχικών καταστάσεων.
- **341-270 π.Χ . Επίκουρος** (Κήπος του Επίκουρου – η αντιδικία με τους Στωικούς)
(*Στοιχεία για τη φιλοσοφία του Επίκουρου :.....*)
- 331-232π.Χ. Κλεάνθης (Στωική φιλοσοφία α΄περίοδος)
- 316-242 π.Χ. Αρκεσίλαος (απόγονος Ακαδημίας Πλάτωνα/ σχολή Σκεπτικών)
- 280-207π.Χ. Χρύσιππος (Στωική φιλοσοφία α΄περίοδος)
- 214-129π.Χ. Καρνεάδης π.Χ (απόγονος Ακαδημίας Πλάτωνα/ σχολή Σκεπτικών)
- 185-109 π.Χ. Πανάτιος , (Στωική φιλοσοφία β΄περίοδος)
- 135-51π.Χ. Ποσειδώνιος π.Χ (Στωική φιλοσοφία β΄περίοδος)
- 106-43 π.Χ. Κικέρων

Συνέχεια...

- 4-65 μ.Χ. Σενέκας (Στωική φιλοσοφία γ' περίοδος)
- 50-138μ.Χ. **Επίκτητος** (Στωική φιλοσοφία γ' περίοδος)
..Από εμένα εξαρτάται να μην υπάρξει στην ψυχή μου καμία πονηρία, επιζήμια επιθυμία και ταραχή, αλλά να βλέπω τα πράγματα όπως πραγματικά είναι και να τα αντιμετωπίζω σύμφωνα με την πραγματική αξία τους και τη σχέση που έχουν για μένα. Να ξέρεις ότι αυτή η δυνατότητά σου προέρχεται από τη φύση σου. Δεν είναι τα πράγματα που με κάνουν να πονώ αλλά η άποψη που έχω για τα πράγματα
- 45- 125 μ.Χ. Πλούταρχος
- 121-180μ.Χ. **Μάρκος Αυρήλιος** (Στωική φιλοσοφία γ' περίοδος)
- 175-242 μ.Χ.Αμμώνιος Σακκάς
- 185-254μ.Χ.Ωριγένης
- 204-270 μ.Χ. Πλωτίνος
- 242-327μ.Χ.Ιάμβλιχος
- 317-388μ.Χ. Θεμιστιος
- 335-394μ.Χ. Γρηγόριος Νύσσης

Συνέχεια

- 354 – 430 μ.Χ Αυγουστίνος Ιππώνος (Άγιος Αυγουστίνος)
- 412-485μ.Χ. Πρόκλος
- 458-535 μ.Χ. Δαμάσκιος
- 6ος αι.μ.Χ. Ψευδο-Διονύσιος Αρεοπαγίτης
- 477- 524 Βοήθιος (*Anicius Manlius Severinus Boëthius*,)
- 490-570 μ.Χ. Ιωάννης Φιλόπονος
- 490-560 μ.Χ. Σιμπλίκιος
-
-

...και οι βασικές φιλοσοφικές θεωρίες

Προσωκρατικοί

Πυθαγόρειοι

Σωκράτης

Σοφιστές

Στωικοί

Επικούρειοι

Σκεπτικοί

...ΤΕΛΟΣ, ΙΣΩΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Για παράδειγμα, σχετικά με:

-Την εξέλιξη των φιλοσοφικών διλημμάτων δια μέσου των αιώνων

Ορθολογισμός (ορισμός)	Εμπειρισμός (ορισμός)
Ντεκάρτ , Λάιμπνιτς , Χέγκελ κλπ	Χιουμ, Μπέικον, Λοκ , Μπέρκλεϋ κλπ

-Τη θέση του Αριστοτέλη : νους+εμπειρική παρατήρηση

-Τη θέση του Καντ (18^{ος} -19^{ος}): συνεργασία αισθήσεων-ορθού λόγου.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ 2η

Κατανόηση : Ο ρόλος των δύο μεταφράσεων

Οι παράλληλες μεταφράσεις μπορούν να αξιοποιηθούν για να αντιληφθούν οι μαθητές/μαθήτριες το περιεχόμενο των κειμένων αναφοράς και να είναι ικανοί να ανταποκριθούν σε ερωτήσεις κατανόησης.

Παράλληλα διαπιστώνουν:

- τα όρια της μεταφραστικής ελευθερίας, όπως προσδιορίζονται από τα γραμματοσυντακτικά δεδομένα του κειμένου
- τη διαφορετική δομή της αρχαίας από τη νεοελληνική γλώσσα, που είναι πιο αναλυτική
- τη δυσκολία της μετάφρασης ενός αρχαίου κειμένου, του οποίου το ιστορικό πλαίσιο είναι διαφορετικό από το δικό μας
- τη διεύρυνση της σημασίας των λέξεων, που πολλές φορές προκύπτει ως αναγκαιότητα στο πλαίσιο του κειμένου, σε σχέση με τις ερμηνείες των λεξικών
- τη γοητεία της εκ νέου μετάφρασης ενός αρχαίου κειμένου τόσο για τον μεταφραστή όσο και για τον αναγνώστη της εκάστοτε εποχής.

Παράδειγμα : Διδ. εν. 2 (σ.23)

Ἔτι τοίνυν ἄλλαι μὲν εἰσιν αἱ ποιοῦσαι ἕκαστον τῶν ἐν τῷ βίῳ πλεονεκτημάτων ἐπιστῆμαι, ἄλλαι δὲ αἱ χρώμεναι ταύταις,....

1^η Κι ακόμη πρέπει να έχουμε υπόψη ότι άλλες είναι οι γνώσεις και οι τέχνες που μας προσφέρουν οσα είναι ωφέλιμα στη ζωή κι άλλες εκείνες που μας εξασφαλίζουν την καλή χρήση των τεχνών ...

(μετάφραση Μπενάκης)

2^η Ακόμα υπάρχουν κάποιες επιστήμες που κάνουν τα καθημερινά ζητήματα να λειτουργούν με πλεονεκτικό για εμάς τρόπο, άλλες που δείχνουν τον τρόπο χρήσης τους...

(Μετάφραση Πέτρου)

Ερωτήματα κατανόησης

Ερ. Κατανόησης: (σ.24)

Ποιες είναι οι διαφορετικές λειτουργίες που εκπληρώνουν μέσα στην κοινωνία **οι διάφορες επιστήμες**; Ποιον ξεχωριστό ρόλο ανάμεσα σ' αυτές επιφυλάσσει ο Αριστοτέλης στη φιλοσοφία;

Ερ. Εμβάθυνσης: (σ.24)

Ο ένας μεταφραστής αποδίδει τη λέξη **ἐπιστήμαι** με τον όρο «γνώσεις», ενώ τον όρο **«επιστήμη»** τον χρησιμοποιεί μόνο για τη φιλοσοφία. Ο άλλος μεταφραστής χρησιμοποιεί στη μετάφρασή του τον ίδιο όρο «επιστήμες» χωρίς να τον αλλάξει. Ποιον από τους δύο όρους θα προτιμούσατε και γιατί;

ἐπιστήμη–στέρεη γνώση

ἐπιστήμαι-διαφορετικά πεδία γνώσεων κλπ

(τελολογική διάσταση αριστοτελικής διδασκαλίας)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ 3^η

Ο ρόλος των γραμματικοσυντακτικών στοιχείων/ δομολειτουργική προσέγγιση

Η γραμματικο συντ/κή διδασκαλία γίνεται:

- 1) Μέσα από το «άγνωστο» κείμενο/ή κείμενο αυτενέργειας ή και
- 2) Μέσω επισήμανσης βασικών σημείων από τα κείμενα αναφοράς,
στο πλαίσιο της προσπάθειας κατανόησής τους (που απαιτούν
κατανόηση γραμμ/συντ/ων φαινομένων πχ. πανελλ. Επαναλ.
Σεπτ.2019)

A1. α. 1) «έν οἷς...»: Σε ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου αναφέρεται
η αντωνυμία «οἷς»; (μονάδες 2)

- 3) Στην νέα τυπολογία ερωτημάτων λαμβάνεται υπόψη η ΕΡΜΗΝΕΙΑ
(... «σχέση γραμματικών επιλογών , σύνταξης, σημείων στίξης,
λεξιλογίου με την πρόθεση/σκοπό του κειμένου»)

Η γνωστή/παλαιού τύπου διδασκαλία της δομής και των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων (δομολειτουργικά=πώς δομούνται σε συνάρτηση με την λειτουργία τους το κείμενο)

- Η παρουσίαση της δομής/οργάνωσης του κειμένου (συνταγματικός άξονας) προϋποθέτει γνώσεις συντακτικού-γραμματικής.
- Η εξάσκηση στη γραμματική – στο συντακτικό: μέσω της δομολειτουργικής προσέγγισης κειμένων απαιτεί:
 - Αναγνώριση προτάσεων & κυρίων όρων της πρότασης (P-Y-A-απαρέμφατο-κατηγορούμενο-μετοχή)
 - Αναγνώριση ονοματικών προσδιορισμών (χωρίς να διακρίνουν οι μαθητές/τριες είδη)
 - Αναγνώριση επιρρηματικών προσδιορισμών (τόπο, χρόνο, αιτία, σκοπό, προϋπόθεση και άλλες σχέσεις)**με βάση τους όρους από τους οποίους εξαρτώνται.**

Αναγνωρίσεις και μετασχηματισμοί : ο έλεγχος των γραμματικοσυντακτικών δομών (κείμενα «αυτενέργειας»)

πχ. 1^η διδ.ενοτ. Πλούταρχος, Περί παιδων αγωγής (σ.21) - χρήση των μετοχών στο κείμενο και μετατροπή τους σε δευτερεύουσες προτάσεις

Τελείου δ' άνθρωπους ήγοῦμαι τοὺς δυναμένους (οι δύνανται/οι οποίοι μπορούν) τὴν πολιτικὴν δύναμιν μεῖξαι καὶ κεράσαι τῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ δυοῖν ὄντων (α εστίν/που υπάρχουν) μεγίστοις ἀγαθοῖς ἐπηβόλους ὑπάρχειν ὑπολαμβάνω, τοῦτε κοινωφελοῦς βίου πολιτευομένους (ὅταν πολιτεύονται/ὅταν/εάν πολιτεύονται), τοῦ τ' ἀκύμονος καὶ γαληνοῦ διατρίβοντας (ὅταν διατρίβωσιν/ὅταν/εάν ασχολούνται) περὶ φιλοσοφίαν. Τριῶν γὰρ ὄντων (οι εισίν/που υπάρχουν) βίων ὧν ὁ μὲν ἐστὶ πρακτικὸς ὁ δὲ θεωρητικὸς ὁ δ' ἀπολαυστικὸς, ὁ μὲν, ἔκλυτος καὶ δοῦλος τῶν ἡδονῶν ὧν (ὅς εστιν/που/ο οποίος/επειδὴ εἶναι), ζωώδης καὶ μικροπρεπὴς ἐστίν,

Νέα τυπολογία ερωτημάτων γραμματικής συντακτικού /ο έλεγχος των γραμμ./συντακτ. φαινομένων (για το αδίδακτο κείμενο «αυτενέργειας») (ενδεικτικά)

-σελ. 21: Για την καλύτερη κατανόηση των επιρρηματικών μετοχών να προσπαθήσετε **να τις μετατρέψετε** σε ισοδύναμες επιρρηματικές προτάσεις

και άλλα ενδεικτικά παραδείγματα:

-σελ. 49: Σε ποια υποκείμενα αναφέρονται οι προτάσεις *ώς είσιν και ως ούκ είσιν; Τι είδους προτάσεις είναι;*

-σελ. 49: Στο κείμενο υπάρχει τρεις φορές το απαρέμφατο *είναι*. *Πρόκειται για ειδικό ή τελικό απαρέμφατο; Θα μπορούσε να αντικατασταθεί με πρόταση; Να ελέγξετε αν έχουμε ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία.*

-σελ. 128: *έπιμελεῖσθαι, γεγωνώς: Με ποιους και τι είδους επιρρηματικούς προσδιορισμούς συμπληρώνεται το νόημα των παραπάνω ρηματικών τύπων;*

-σελ. 172: *Ἐπειδή γοῦν ὃ τε Μῆδος ἀπῆλθε καὶ τοὺς νόμους ἔλαβε, σκέψασθαι χρή: Να επαναδιατυπώσετε τη φράση, ώστε η πράξη της δευτερεύουσας πρότασης να μην παρουσιάζεται ως πράξη που δεν έχει γίνει, αλλά αναμένεται να συμβεί.*

Παλαιού τύπου τυπολογία ερωτημάτων γραμματικής συντακτικού (για το αδίδακτο κείμενο «αυτενέργειας»)

Επαναλ. Εξετάσεις Σεπτ. 2019

- **Γ3.α.** «ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔργου [...] ἀνέντας κινδυνεύειν»: στο παραπάνω απόσπασμα να εντοπίσετε τα απαρέμφατα (μονάδες 3) και να μεταφέρετε το καθένα από αυτά στο β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ίδιου χρόνου και της ίδιας φωνής (μονάδες 3).
(μονάδες 6)
- **Γ3.β.** «καὶ γὰρ ἂν αἱ ἀποστάσεις πρὸς ὑμᾶς ἐγίγνοντο»: να ξαναγράψετε την πρόταση μεταφέροντας όλους τους κλιτούς τύπους της στον άλλο αριθμό (μονάδες 4).

Μονάδες 10

- **Γ4.α.** «Ἄρ' ἄξιοί ἐσμεν [...] ἐπιφθόνως διακεῖσθαι;»: να μεταφέρετε την περίοδο στον πλάγιο λόγο εξαρτώντας την από τη φράση «Ἀθηναῖοι ἠπόρουν...», κάνοντας όλες τις απαραίτητες αλλαγές.
(μονάδες 6)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ 4η (για τα κείμενα αναφοράς)

ΕΡΜΗΝΕΙΑ / ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ

« να ερμηνεύουν λέξεις, φράσεις , προτάσεις περιόδους του κειμένου αξιοποιώντας κειμενικά, επικοινωνιακά [πομπός, χρόνος, σκοπός κειμένου] και ιστορικά συμφραζόμενα».

«να κατανοούν την επιχειρηματολογία και να την αξιολογούν» * Από το Π.Σ.

Τυπολογία ερωτημάτων: Το περιεχόμενο και η εμβάθυνση (ενδεικτικά)

- σελ. 24. Να σχολιάσετε το διττό αποτέλεσμα που έχει η φιλοσοφία, στο κοινωνικό σύνολο και στο άτομο, σύμφωνα με την παρακάτω φράση: *φιλοσοφητέον ἄρα ἡμῖν, εἰ μέλλομεν ὀρθῶς πολιτεύσεσθαι καὶ τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως. Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη ότι το συγκεκριμένο έργο του Αριστοτέλη απευθύνεται σε έναν πολιτικό ηγέτη (τον Θεμισώνα, βασιλιά της Κύπρου), και προτρέπει, τόσο αυτόν όσο και τους νέους που βρίσκονται στην ηλικία του, να φιλοσοφήσουν. [φιλοσοφητέον...., λαμβάνοντας υπόψη ότι συγκεκριμένο έργο του Αριστοτέλη απευθύνεται σε ένα πολιτικό ηγέτη –Θεμισώνα] (σ. 24)*
- σελ. 115. Με αφετηρία τον αποφαστικό ισχυρισμό *οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται να αναφερθείτε στον τρόπο απόκτησης των ηθικών αρετών που περιγράφει ο φιλόσοφος. Να προσέξετε τις λέξεις που επαναλαμβάνονται πολλές φορές.*
- σελ. 104: Με τα δύο ρηματικά επίθετα [νομοθετηθέν-ποιητέον] στην πρώτη περίοδο ο Αριστοτέλης διατυπώνει μια δεοντολογία. Τι ακριβώς προτείνει; Έχει πολιτικό χαρακτήρα η πρότασή του για την παιδεία;
- σελ. 104. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ένας φιλόσοφος σαν τον Αριστοτέλη μπορεί να ταραζέται όταν προσεγγίζει ως μελετητής την εκπαιδευτική πραγματικότητα της εποχής του; Έχει κάτι αλλάξει σήμερα;
- σελ. 46. Με ποια δεδομένα για την κατάσταση του κόσμου αρχίζει ο μύθος; Πώς συνδέεται με την προσωκρατική φιλοσοφία (;;;ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΤΟ ΥΛΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΣΩΚΡ. ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ)

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ 5^η

Ο ρόλος και τα όρια των παράλληλων κειμένων

- Όχι εξαντλητική πραγμάτευση (και αναπαραγωγή) του φιλοσοφικού τους περιεχομένου όσο ο εντοπισμός αξόνων συσχέτισης και «διαλόγου» μεταξύ των κειμένων

Συγκεκριμένα επιδιώκεται:

- Ο κριτικός στοχασμός (σύγκριση πληροφοριών των κειμένων ως προς τις ιδεολογικές θέσεις, την προθετικότητα, το ύφος, την επιχειρηματολογία)
- Η σύγκριση με τη σύγχρονη πραγματικότητα /διαχρονική αξία αρχαίου ελληνικού λόγου.

Η τυπολογία των ερωτημάτων –Παράλληλο κείμενο

ΔΕΝ ΑΛΛΑΖΕΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΥ ΤΥΠΟΥ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

Παράδειγμα : Διδ. ενότητα 17

Αριστοτέλης *Πολιτικά*, Α 1.10-11, 1253a7-18/ Κείμενο αναφοράς (μετάφραση)

Είναι, νομίζω, φανερό γιατί ο άνθρωπος είναι *πολιτικὸν ζῷον* περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι οἱ μέλισσες ἢ τὰ ἄλλα ἀγελαῖα ζῶα: Ὅπως ἔχουμε ἤδη πει πολλές φορές, ἡ φύση δὲν κάνει τίποτε δίχως λόγο καὶ χωρὶς αἰτία. Ἀς προσέξουμε ὑστερ' ἀπὸ αὐτὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ μόνον ζῷον ποὺ εἶναι ἐφοδιασμένο μετὰ τὴν ἰκανότητα τοῦ λόγου. Ἡ ἀπλή φωνὴ δὲν ἐκφράζει, ὡς γνωστόν, παρὰ μόνον τὴν λύπη καὶ τὴν εὐχαρίστηση: γι' αὐτὸ καὶ ὑπάρχει σὲ ὅλα τὰ ζῶα: ἡ φύση τοῦς ἔδωσε, πράγματι, ὅλη καὶ ὅλη αὐτὴ τὴν ἰκανότητα, νὰ ἀντιλαμβάνονται τὸ δυσάρεστο καὶ τὸ εὐχάριστο καὶ αὐτὰ νὰ τὰ κάνουν φανερά τὸ ἓνα στὸ ἄλλο: τοῦ λόγου ὁμως ὁ προορισμὸς εἶναι νὰ κάνει φανερό τι εἶναι ὠφέλιμο καὶ τι βλαβερὸ καὶ, ἄρα, τι εἶναι δίκαιο καὶ τι ἀδικο: αὐτὸ εἶναι, πράγματι, ποὺ ξεχωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα: μόνον αὐτὸς ἀντιλαμβάνεται τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, τὸ δίκαιο καὶ τὸ ἀδικο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα παρόμοια πράγματα –καὶ, φυσικά, ἡ συμμετοχὴ σὲ ὅλα αὐτὰ εἶναι ποὺ κάνει τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν πόλη.

(μετάφραση Δ. Λυπουρλής)

Να ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο εἶναι ὀλοφάνερο πὼς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῷον πολιτικὸν περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴ μέλισσα καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ ζοῦν σὲ ἀγέλες. Γιατί, ὅπως εἶπαμε, ἡ φύση δὲν κάνει τίποτε στὴν τύχη. Καὶ μόνος ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἑναρθρὸν λόγον. Καὶ οἱ μὲν ἀναρθρὲς κραυγὲς ἐκφράζουν τὴν λύπη καὶ τὴν εὐχαρίστηση, καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχουν σὲ ἄλλα ζῶα. Ἡ φύση τοὺς δηλαδὴ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ αἰσθάνονται τὴν λύπη καὶ τὴν εὐχαρίστηση καὶ νὰ γνωστοποιοῦν τὰ συναισθήματα αὐτὰ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο. Ἀλλὰ ὁ ἑναρθρὸς λόγος δημιουργήθηκε γιὰ νὰ ἐκφράζεται τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερὸ, καὶ φυσικά καὶ τὸ δίκαιο καὶ τὸ ἀδικο. Αὐτὸ, πραγματικά, εἶναι τὸ διακριτικὸ σημεῖο ποὺ κάμνει τὸν ἄνθρωπο νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα: μόνον αὐτὸς δηλ. ἀντιλαμβάνεται τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ, τὸ δίκαιο καὶ τὸ ἀδικο καὶ τὶς ἄλλες παρόμοιες ἀξίες. Ἡ κοινὴ γνώση αὐτῶν τῶν ἀξιῶν συντείνει στὴ δημιουργία τῆς οἰκογένειας καὶ τῆς πόλης.

(μετάφραση Β. Μοσκόβης)

Εξωκειμενικές πληροφορίες (ένταξη στο επικοινωνιακό /ιστορικό πλαίσιο)

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. ΤΟΜΑΣ ΧΟΜΠΣ

Περί του πολίτη, 5.5-6

Ο Χόμπς στο ακόλουθο απόσπασμα από το έργο του *Περί του πολίτη* ή *Φιλοσοφικά στοιχεία για την κυβέρνηση και την πολιτική κοινωνία* (1651), εμπνευσμένος από τη σχετική ανάλυση του Αριστοτέλη στα *Πολιτικά*, συγκρίνει τον άνθρωπο με άλλα ζώα που ζουν σε κοινότητες, όπως η μέλισσα και το μυρμήγκι.

Είναι αλήθεια ότι σε αυτά τα πλάσματα [μέλισσες και μυρμήγκια], που ζουν μαζί μόνο με τις αισθήσεις και τις επιθυμίες, η συναίνεση των διαθέσεων είναι τόσο ανθεκτική, ώστε δεν χρειάζεται τίποτα περισσότερο, για να εξασφαλίσουν και να διατηρήσουν την ειρήνη μεταξύ τους, πέρα από τη φυσική επιθυμία τους. Αλλά στους ανθρώπους τα πράγματα είναι διαφορετικά. Γιατί, πρώτον, μεταξύ τους υπάρχει διεκδίκηση τιμής και αξιώματος: στα κτήνη δεν υπάρχει καμία: όθεν μεταξύ των ανθρώπων υπάρχει μίσος και φθόνος, απ' όπου ανακύπτουν αναρχικές εκδηλώσεις και πόλεμος: στα κτήνη δεν υπάρχει κανένα τέτοιο θέμα. Στη συνέχεια, η φυσική επιθυμία των μελισσών και των ομοίων πλασμάτων είναι ευάγωγος, και επιθυμούν το κοινό καλό, το οποίο μεταξύ τους δεν διαφέρει από το ιδιωτικό: αλλά ο άνθρωπος σπάνια θεωρεί καλό κάτι που δεν διαθέτει κάποια υπεροχή στην απόλαυσή του περισσότερο από εκείνο το οποίο κατέχουν οι άλλοι. Τρίτον, αυτά τα πλάσματα, τα οποία δεν διαθέτουν λόγο, δεν βλέπουν κανένα ελάττωμα ή νομίζουν ότι δεν βλέπουν κανένα, στη διοίκηση των πολιτειών τους: αλλά σε ένα πλήθος ανθρώπων υπάρχουν πολλοί που θεωρώντας ότι είναι σοφότεροι από τους άλλους προσπαθούν να καινοτομούν και οι διάφοροι καινοτόμοι καινοτομούν με διάφορους τρόπους, πράγμα που συνιστά διάσπαση και εμφύλιο πόλεμο. Τέταρτον, αυτά τα ζώδη πλάσματα, ανεξάρτητα από τον τρόπο που μπορεί να χρησιμοποιούν τη φωνή τους, για να δηλώσουν τα συναισθήματά τους το ένα στο άλλο, εντούτοις στερούνται εκείνο το είδος λέξεων που απαιτείται για τη διέγερση των κινήσεων του νου, με τις οποίες το καλό φαίνεται στο νου ως καλύτερο και το κακό ως χειρότερο απ' ό,τι είναι στην πραγματικότητα: όμως η γλώσσα του ανθρώπου είναι μια σάλπιγγα πολέμου και επανάστασης: [...]. Πέμπτον, δεν μπορούν να διακρίνουν μεταξύ βλάβης και ζημίας: εκ τούτου συμβαίνει ότι, όσο καιρό τα πάνε καλά, δεν κατηγορούν τους συντρόφους τους. Αλλά οι άνθρωποι που τους επιτρέπεται να είναι νωθροί αποτελούν το μεγαλύτερο πρόβλημα για μια πολιτεία: γιατί δεν συνηθίζουν να μάχονται για δημόσιο αξίωμα, προτού νικήσουν την πείνα και το κρύο. Τέλος, η συναίνεση των εν λόγω πλασμάτων είναι φυσική, ενώ των ανθρώπων είναι αποτέλεσμα μόνο συνθήκης, δηλαδή τεχνητή: επομένως, δεν πρέπει να απορούμε που απαιτείται κάτι περισσότερο για τους ανθρώπους, προκειμένου να μπορέσουν να ζήσουν ειρηνικά. [...]. Επειδή λοιπόν η σύμπλευση πολλών βουλήσεων προς τον ίδιο σκοπό δεν αρκεί για τη διατήρηση της ειρήνης και τη σταθερή άμυνα, είναι απαραίτητο στα αναγκαία ζητήματα που αφορούν την ειρήνη και την αυτοάμυνα να υπάρχει μία μόνο βούληση όλων των ανθρώπων. Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει, αν κάθε άνθρωπος δεν υποτάξει τη βούλησή του σε κάποιον άλλο, είτε άνθρωπο είτε συμβούλιο.

(μετάφραση Η. Βαβούρας & Ε. Φιριπή)

Ενδεικτικές δραστηριότητες, σ.163

- 2. Ο φιλόσοφος υποβάλλει σε κριτική τη διδασκαλία του Αριστοτέλη για τη δημιουργία της πολιτικής κοινωνίας. Αφού αποδώσετε συνοπτικά την ουσία των αντιρρήσεών του, να διατυπώσετε τη δική σας άποψη.
- 3. Ο Χομπς προεκτείνει την κριτική του στον Αριστοτέλη αμφισβητώντας πλαγίως την άμεση δημοκρατία και προτείνοντας αντ' αυτής μια ισχυρή κεντρική εξουσία, ατομική ή συλλογική. Να εντοπίσετε τη σχετική επιχειρηματολογία.

... μια ενδεικτική απάντηση προς αξιολόγηση

Απάντηση στο ερώτημα 2

Στο απόσπασμα αυτό γίνεται φανερό ότι ο φιλόσοφος Τ. Χ. πράγματι υποβάλλει σε κριτική τη διδασκαλία του Αριστοτέλη, ο οποίος στηρίζεται στη δύναμη του λόγου, την οποία διαθέτει μόνο ο άνθρωπος από όλα τα έμβια όντα. Με τον λόγο διακρίνει το δίκαιο και το άδικο, το καλό και το κακό και με αυτές τις δυνατότητες που του παρέχονται με τον λόγο μπορεί να δημιουργήσει οικογένεια και κοινωνική ζωή. Στις αντιρρήσεις που εκφράζει ο Χομπς παρατηρούμε να υποστηρίζεται το αντίθετο : ο λόγος, το προνόμιο του ανθρώπου, φαίνεται να συντελεί σε μεγάλο βαθμό στην διάσπαση της κοινωνικής ενότητας σε αντίθεση με τα ζώα.

Στα ζώα η «συναίνεση των διαθέσεων τους» είναι «ανθεκτική» και αρκεί για να εξασφαλίσουν την ειρήνη μεταξύ τους. Όμως στους ανθρώπους τα πράγματα είναι διαφορετικά, γιατί υπάρχει διεκδίκηση «τιμής και αξιώματος» και έτσι αναπτύσσουν το μίσος-φθόνο (στα ζώα δεν υπάρχει κάτι τέτοιο). Ο άνθρωπος επιζητεί να έχει παντού την υπεροχή και να απολαμβάνει όσο το δυνατό περισσότερο στη ζωή του (στα ζώα άλλωστε δεν υπάρχει ο διαχωρισμός ανάμεσα σε ιδιωτική και δημόσια ζωή).

Τα ζώα δεν έχουν λόγο. Αντίθετα στον άνθρωπο ο λόγος είναι το μέσο να εκφραστούν εγωισμοί, πάθη, απαιτήσεις πολεμικές διαθέσεις, επαναστατικές ιδέες κλπ. Με τον τρόπο αυτό είναι βέβαιο ότι θα διαταραχτεί η ειρήνη και η ομαλή συμβίωση. Επιπλέον ,όλοι δεν συμμετέχουν και δεν συνεισφέρουν στη διακυβέρνηση της πολιτείας αλλά έχουν μόνο ως πρώτη ανάγκη την κάλυψη των αναγκών τους.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Επομένως, ο λόγος δεν χρησιμοποιείται επικοινωνητικά για το καλό των ανθρώπων [απαισιόδοξη θεωρία για την ανθρώπινη φύση...] αφού δεν έχει τη δυνατότητα «να κάνει φανερό τι είναι ωφέλιμο και τι βλαβερό και , άρα τι είναι δίκαιο και τι άδικο» , όπως υποστηρίζει ο Αριστοτέλης. Δεν χρειάζεται, κατά τον Χομπς να εμπιστευτούμε τον ορθό λόγο και η «σύμπλευση πολλών βουλήσεων» δεν αρκεί για την διατήρηση της ειρήνης». Χρειάζεται να υπάρχει «μια μόνο βούληση όλων των ανθρώπων» και αυτό δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο αν ο κάθε άνθρωπος «υποτάξει την βούληση του σε κάποιον άλλο είτε άνθρωπο είτε συμβούλιο».

Η άποψή μου σχετικά με το θέμα είναι ότι ο Χομπς, αντί να αναζητήσει τρόπους αξιοποίησης της έμφυτης ικανότητας του ανθρώπου να ζει σε κοινωνίες και τη λογική του σκέψη, εναποθέτει τη λύση των προβλημάτων που αναφύονται σε μια εξουσία «κάποιο άνθρωπο ή συμβούλιο» κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε κατάχρηση εξουσίας ή σε απολυταρχικά καθεστώτα...

Όμως....

- Επειδή ο φιλοσοφικός λόγος εγείρει πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις και ερμηνείες από τους σύγχρονους μελετητές, είναι φυσικό και οι μαθητές να αναπτύσσουν δικές τους ερμηνείες, συχνά αυθαίρετες. Αυτό είναι πολύ πιθανότερο, όταν συγκρίνονται κείμενα μεταξύ τους, που δεν είναι ταυτόσημα σε όλη τους την έκταση. Χρειάζεται προσοχή για να διακριθεί η αυθαιρεσία από την εμβάθυνση στην ερμηνεία.

Εν ολίγοις...

Μόνο τα κείμενα αναφοράς αποτελούν εξεταστέα ύλη

Τα παράλληλα και τα αυτενέργειας είναι ενδεικτικά / προαιρετικά (μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε άλλα)

Υποχρεωτικό όμως να χρησιμοποιήσουμε παράλληλα κείμενα για άσκηση στη διακειμενικότητα και τη σύγκριση ιδεών

αλλά και κείμενα αυτενέργειας (μη μεταφρασμένα) με θεματική συγγένεια (μολονότι στην εξεταστέα ύλη δεν ορίζεται κάτι τέτοιο)

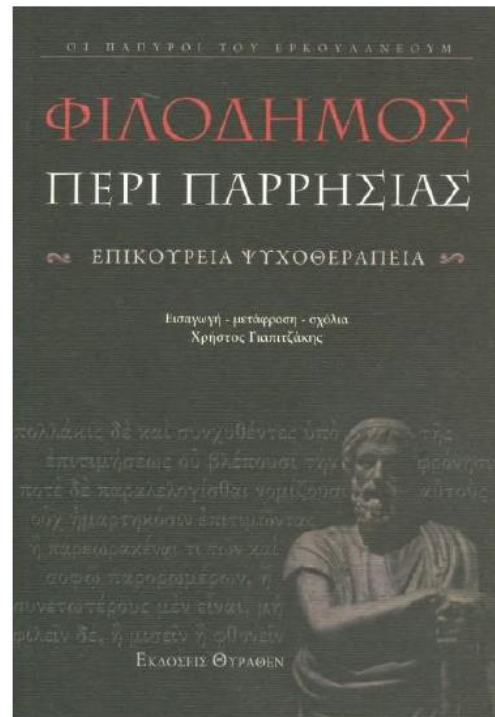
Και τα παράλληλα και τα αυτενέργειας στην εξέταση θα είναι αδίδακτα

Η μόνη διαφορά από την περσινή εξέταση είναι ότι το παράλληλο είναι υποχρεωτικά αδίδακτο

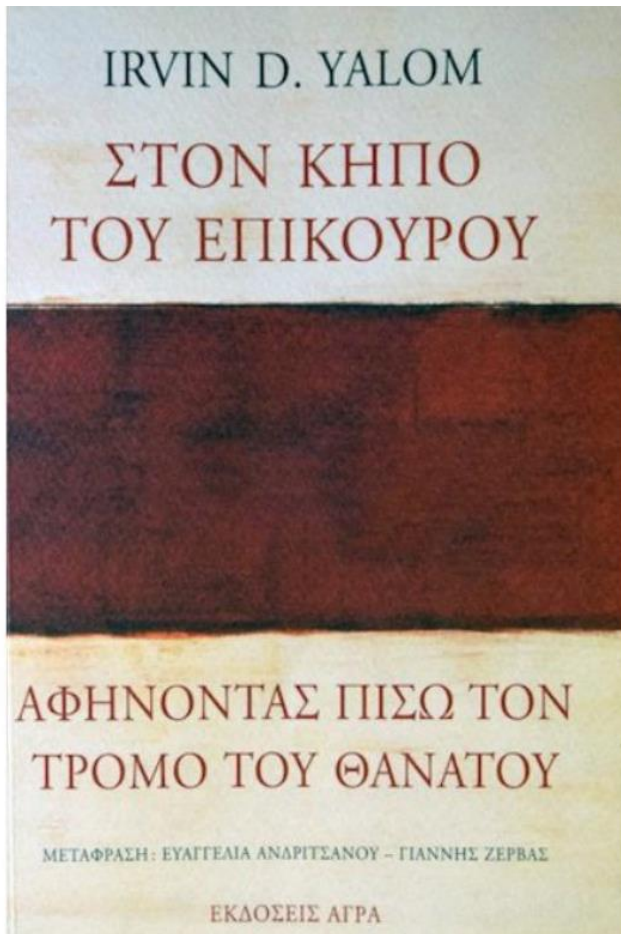
Κάθε διδακτική ενότητα διδάσκεται σε 6 ώρες

Ενδεικτικά : “Προτάσεις ...

Βασική πηγή

Ενδεικτικά : Προτάσεις ...

- Η φιλοσοφία του Επίκουρου (αλλά και γενικά η ελληνιστική φιλοσοφία) λειτουργεί παυσίλυτα και αγχολυτικά.
- Σύμφωνα με τον Γιάλομ (που έχει γράψει και το έργο «Στον κήπο του Επίκουρου»):
- Οι άνθρωποι που δεν έχουν αντιμετωπίσει συνειδητά το φόβο του θανάτου, δεν βιώνουν ολοκληρωμένα της ζωή τους και περνούν πολλές φάσεις έξαρσης άγχους. Οι υποσυνείδητοι αμυντικοί μηχανισμοί που αναπτύσσουν δεν επαρκούν. Χρειάζεται η επικούρεια προσέγγιση.

Εντελώς ενδεικτικά

- Kennedy George, *Ιστορία της Κλασικής Ρητορικής*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 2014
- Long A. A., *Η ελληνιστική φιλοσοφία: Στωικοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί*. Μετάφραση Σ. Δημόπουλου και Μυρτώς Δραγώνα Μοναχού, εκδ.Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1990
- Umberto Eco, Riccardo Fedriga (επιστ. επιμ.) *Η Ιστορία της Φιλοσοφίας*, τ. 9 Κείμενα: Ελλάδα και Ρώμη, εκδ.ΤΟ ΒΗΜΑ, Αθήνα 2018
- Kenny Antony (επιμ.) *Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας*, μτφρ Δέσποινα Ρισσάκη, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 2005
- Μπαρμπούτης Γ. *Ρητορική και Ηθική κατά τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη*, εκδ. Εννοια, Αθήνα 2016

.....

Το ταξίδι της φιλοσοφίας στον χώρο και στον χρόνο στο νέο Π.Σ...

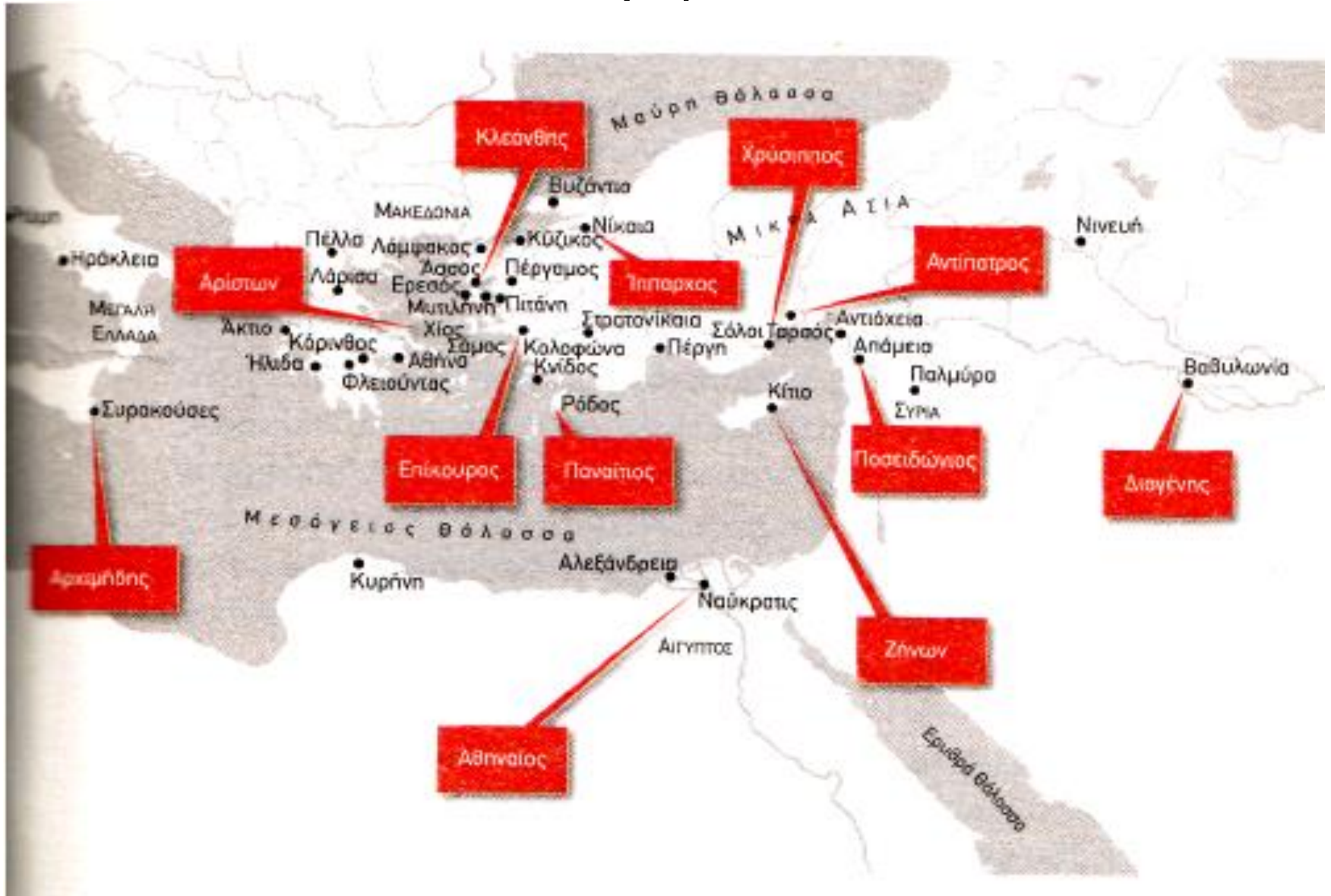
- Ακολουθούμε τα ταξίδι της φιλοσοφίας από τον περιορισμένο χώρο της Αθήνας στον οποίο βρίσκονται, ζουν και διδάσκουν φιλόσοφοι από την υπόλοιπη Ελλάδα (π.χ. Αριστοτέλης ο Σταγειρίτης)
- Από τον χώρο της Μεγάλης Ελλάδας
- Από τα πρώην ελληνιστικά βασίλεια (από όλο τον ασιατικό χώρο
- Από τον Αριστοτέλη και τον Πλάτωνα στους σοφιστές, τους ρήτορες στα ελληνιστικά και στα πατερικά κείμενα...
- Από τους διαφωτιστές (Ζαν Ζακ Ρουσό) στους Πατέρες της Εκκλησίας και στους ευρωπαίους φιλοσόφους .

ΟΙ ΧΩΡΟΙ - ΣΗΜΕΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Από τη γέννηση του Αριστοτέλη (384 π. Χ.) μέχρι τον θάνατό του 322 π. Χ.

Από τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου μέχρι τον θάνατο της Κλεοπάτρας 30 π.Χ.

Οι τελευταίες οδηγίες του ΙΕΠ (11/11/2019)

Στο :

[http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONI
KI_YPIRESIA/Epist_Monades/B_Kyklos/Human
ities/2019/2019-11-
11_episimanseis_arhaion_ellinikon.pdf](http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONI_KI_YPIRESIA/Epist_Monades/B_Kyklos/Humanities/2019/2019-11-11_episimanseis_arhaion_ellinikon.pdf)

ΚΑΛΗ ΔΥΝΑΜΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΣΑΣ !

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ !